Noua *limbă de lemn* a discursului politic

Cristina CREȚU

Key-words: *stereotype formulae, linguistic violence, nationalism, mass-media*

Alunecarea – căci nu poate fi vorba de o trecere bruscă – de la limba naturală la aşa-numita *limbă de lemn* presupune o „şubrezire" a limbii, simultană cu o „rigidizare" a gândirii, desincronizarea constituind primul pas – sau primul „rău necesar" – pentru instalarea unei limbi ideologice. O ideologie traumatică a „înghețat", timp de cinci decenii, orice formă de gândire limpede şi exprimare liberă în contextul social-politic românesc. Denigrarea oricărei tentative de gândire sănătoasă şi încercarea de anihilare a rezistenței prin cultură, privațiunile de tot soiul aplicate populației, cenzura asupra mass-media până la excesiva interzicere a unor cuvinte, considerate mai toate aluzive, şi închisoarea politică sunt numai câteva „beneficii" generate de comunism.

Din moment ce teroarea a fost instaurată, a fost atrofiată şi comunicarea, în înțelesul ei autentic. Nu mai poate fi vorba de un dialog real între doi sau mai mulți participanți la actul de comunicare, ci de un dialog pervertit, ce reflectă strategiile ideologiei. Limba şi gândirea nu se mai suprapun, întrucât limba ajunge să reflecte o gândire uniformizată, determinată de o forțată „spălare a creierului" şi exteriorizată în clişee şi automatisme verbale. Deşi limbajul este fundamental *lógos semantikós*, limba de lemn riscă să piardă până şi această dimensiune, deoarece expresiile sale lingvistice sunt vide ca semnificație; în spatele lor nu stă o realitate. Nu se mai creează *voces significativae*[1], ci un simulacru de semnificație care periclitează statutul de „animal social" al individului, alteritatea, acea „continuă atribuire a eului" (Coşeriu 1992–1993: 22)[2]. Limba ideologiei comuniste este imuabilă, un artefact, un produs finit – εργον, nu ενέργεια – un refuz al creativității, al creației permanente[3]. Astfel, vorbirea, ca manifestare a limbii, ca realizare concretă a ei în actul lingvistic, nu mai este o activitate liberă care se desfăşoară între membrii unei comunități, permițându-le acestora să selecteze din vastele posibilități ale limbii (ca sistem).

[1] Sfântul Toma, considerat de Coşeriu fondator al sociolingvisticii, distinge între animalul solitar şi cel social, prin dimensiunea intersubiectivității.

[2] Am intenționat, cu riscul de a exagera, să accentuăm vidul de conținut în limba de lemn. Alteritatea este o dimensiune a limbajului concretizată în limbă: a comunica *ceva cuiva*. Ceea ce am dorit să evidențiem este faptul că, ceea ce se transmite (*ceva*) în limba de lemn este un mesaj uniformizat, compus din clişee, iar cel căruia i se transmite (*cuiva*) nu este considerat ca individualitate, ci doar ca propagator, la rândul său, al aceloraşi idei.

[3] Relevantă în acest sens este ideea de „creație perpetuă" formulată în *Estetica* lui Benedetto Croce (impresiile mereu noi dau naştere unor noi expresii); în această direcție se situează şi Ortega y Gasset (limba *se face* şi *se desface* în permanență).

„Philologica Jassyensia", An VI, Nr. 1 (11), 2010, p. 27–35

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

Încercarea de plasare a limbajului social politic actual între clişeu şi o nouă limbă de lemn, necesită o delimitare a termenilor implicați. O definiție riguroasă a limbii de lemn (sintagma *limbă de lemn* vine din franceză, *langue de bois*) o regăsim la Tatiana Slama-Cazacu:

> Limba de lemn este un subsistem al unei limbi, desemnând mai ales elemente lexicale, dar şi unități frazeologice, cu caracter de expresii *fixe*, de *clişee* încremenite, cu sens determinat în contextul unei anumite «autorități», în mare măsură utilizate *stereotip-dogmatic* ca exprimare a unei ideologii (sau simulacru de subsisteme ideologice economice, tehnologice, politice, culturale etc., care dețin o putere sau o autoritate), *imitate* dar şi *impuse* de puterea politică sau de grupări ori indivizi cu asemenea veleități (chiar dacă, în genere, promotorii sau epigonii sistemului ideologic nu cunosc întotdeauna exact conținutul semantic), apoi difuzate prin *repetare*, prin utilizarea *frecventă*, în diversele mijloace de comunicare în masă, orale sau scrise, anihilându-se astfel gândirea maselor receptoare, care pot deveni supuse unei sugestii colective; intenția reală sau cel puțin efectul obținut sunt în genere de a se impune autoritatea, fie prin secretul ori prestigiul codului deținut, fie prin cunoştințe tehnocrate, împiedicându-se altă modalitate de gândire şi, în genere, ascunzându-se, mascându-se adevărata realitate, dacă aceasta nu este favorabilă (Slama Cazacu 2000: 71).

Este o definiție care epuizează fenomenul (cu inexactitatea că nu este vorba de un subsistem al limbii, ci de normă), privindu-l atât din perspectivă lingvistică, sociolingvistică, cât şi în contextul ideologiei care l-a promovat[4]. Clişeele sunt, prin urmare, elemente lexicale care sunt parte constitutivă a limbii de lemn. Clişeul, după definiția din MDA, este „o formulă stilistică, expresie banalizată din cauza repetării excesive". Avem de-a face, aşadar, cu un „şablon" lingvistic, cu formule fără consistență care sunt generalizate şi ajung să fie preluate inconştient. În schimb, limba de lemn – față de clişeu, care este un element lexical al ei – este promovată conştient, cu intenția de manipulare, de influențare a gândirii şi determinare a aderării la o opinie.

Noua *limbă de lemn* ce caracterizează limbajul social-politic actual se îndreaptă mai mult spre „clişeizare", în sensul că se manifestă tendința de vehiculare până la refuz a unor cuvinte/ expresii al căror conținut nu este întotdeauna sau este rar înțeles; sunt preluate formule goale de conținut, care şi-au pierdut, prin repetare, sensul. Acesta este efectul afirmării unei „maniere", aceea de a vorbi prin termeni considerați a fi „la modă", în discursul politic, pe de o parte, şi în vorbirea obişnuită, prin invazia termenilor străini, pe de altă parte, ambele aspecte dovedind infiltrația de incultură şi o lipsă de fond, vehiculare de forme goale. Pe lângă noua *limbă de lemn* reflectată, aşadar, în discursul politic şi în adoptarea fără reticență de termeni străini, reminiscențe ale vechii *limbi de lemn* răzbat până astăzi prin violența verbală generală şi prin discursul naționalist exagerat (revista „România Mare"). Există, totuşi, şi o revoltă fățişă împotriva acestor manifestări lingvistice „bolnave", o parodiere a lor, o anti-clişeizare la fel de mediatizată (de exemplu, revista „Academia Caţavencu"). Vom trata, în continuare, toate aceste aspecte, urmărind să delimităm coordonatele lingvistice ale contextului social-politic actual.

[4] Definiția reuneşte, în opinia lui Sorin Antohi, modelul lingvistic cu cel ideologic şi cu cel culturalist (în studiul introductiv la Thom 1993).

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

1. Lexicul

După cum menționam anterior, limba de lemn este considerată un fenomen cu multiple particularități, ceea ce face ca descrierea ei să includă mai multe niveluri. Vom urmări, în continuare, particularitățile actualului discurs politic şi tangențele cu vechea limbă de lemn, la nivel lexical, sintactic şi stilistic; avem în vedere o analiză prin raportare la vechile particularități, împreună cu relevarea reminiscențelor vechii ideologii, infiltrate – fără a fi neapărat conştientizate, deşi evidente – în limbajul actual. Categoria lexicului este cel mai bine reprezentată, prin „moştenirea" la scară largă a mecanicității limbii de lemn autentice. Deşi limbajul social-politic actual este mai „viu", nu scapă însă pe deplin de impresia de artificialitate, ce caracterizează textele regimului totalitar, şi prin care se dorea „construirea" unei realități paralele.

Maniheismul este la fel de invocat, cu deosebirea că dualitatea *bun-rău* este înlocuită de aceea *vechi-nou*, destinată să opună două realități şi să atragă prin inducerea unei stări de spirit. Tonul rămâne polemic iar cuvintele inspiră acelaşi militantism. Exemplele de mai jos sunt preluate din publicații româneşti (ziare şi reviste) ce descriu contextul social-politic, cu precădere în anul 2007. Dualitatea *vechi-nou* raportează situația politică actuală la cea imediat anterioară sau chiar dinainte de '89 – „*acum* mai mult decât *înainte*", după „17 ani de tranziție" (EVZ, 27.04.2007); „clasa politică *actuală*" („Gândul", 27.04.2007) – sau constată adoptarea nejustificată a unor practici estice în vestul „mai democrat": „*practicile retrograde răsăritene* sunt importate în inima *Uniunii Europene*" („Gândul", 28.04.2007). Vechea opoziție *bun-rău* nu este nici ea eliminată pe deplin, împărțind lumea politică în tabere, dar pe aceeaşi linie a afilierii la idei *vechi* sau *noi*: „Băsescu pentru noi este Ceauşescu doi" („Gândul", 28.04.2007), „nu ştiu dacă Băsescu e *bun sau rău* (...) împotriva lui s-au coalizat personaje care în mod cert *sunt rele*", „trecutul *stalinisto-politruc*", „personaj pozitiv", „personaj rezonabil", „tranziția *dinspre rău spre bine*", „atâția *răi*" (EVZ, 26.04.2007); „consecvenți în *rele*", „mai *rău* de-atât nu se poate" (EVZ, 20.04.2007).

O aglomerare de *substantive* sau de grupuri nominale, concomitent cu reducerea verbelor, este, de asemenea, evidentă, ceea ce face ca discursul să se opacizeze şi să devină monoton; este, mai ales, cazul infinitivului lung care, utilizat repetat, face ca fraza să piardă din precizia şi vehemența pe care i le-ar fi asigurat acțiunea verbului: „*reorientarea* spre Occident, *reconcilierea* cu Regele" (EVZ, 26.04.2007); „*adoptarea* unei atitudini (...) *deturnarea* voinței" (JN, 6.04.2007); „*aderarea* României" („Gândul", 28.04.2007). Totuşi, tonul polemic este redobândit atunci când se apelează la militantismul prin cuvinte, respectiv substantive – „*lupta* anticorupție", „*campanie* populistă", sintagme repetate obsesiv, dar nu întâmplător, într-un articol din EVZ, 27.04.2007; „grup de *interese*", *suveranitatea* („Gândul", 27.04.2007); „*mita* electorală" (EVZ, 28.04.2007) – sau prin ampla, şi nu mai puțin virulenta enumerare de substantive: „Le-am simțit deseori *lăcomia, aroganța, şarlatania, disprețul, mârlănia sau ticăloşia*" (EVZ, 20.04.2007).

Prin apelul la *adjective* se aplică, în continuare, aceleaşi etichete pozitive sau negative, cu aceeaşi vizibilă tendință de favorizare sau „mărire" a unei tabere politice: „temă *generoasă* şi *bine aleasă*", „lider *justițiar*", „argumente *raționale*",

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

„decizia *informată, raţională*” (EVZ, 27.04.2007); „politica *serioasă*”, „electorat *obosit*” (EVZ, 26.04.2007).

Dacă vechea ideologie înclina spre presărarea discursului cu substantive şi adjective, evitând sau diminuând precizia pe care o dădea verbul, actualul limbaj abundă în *verbe* ce arată implicarea şi contactul cu realitatea; de aici, nuanţele verbelor abordate: incitarea la acţiune (*atacă*, *se mobilizează* – EVZ, 27.04.2007), demascarea unor fapte reprobabile („Tăriceanu *nu se mai sfieşte...* să siluiască bunul-simţ legislativ” – EVZ, 26.04.2007), reproşul („adversarii ... îi *impută* diferite slăbiciuni de caracter” – EVZ, 27.04.2007; „*să înjure* pe corupţi, „*a furat* [M. Geoană] din mesajul lui Băsescu” – „Gândul”, 28.04.2007); imprecaţia („*să piară* dracii din guvern” – EVZ, 28.04.2007); aprobarea/ adeziunea la o atitudine („preşedintele *a atacat* oligarhia, asumându-şi un mare risc” – „Gândul”, 28.04.2007). Se poate observa că majoritatea verbelor, în exemplele de mai sus, se află la modul indicativ. Există însă, mai ales în discursurile din campaniile electorale, preferinţa pentru verbele la imperativ, menite, mai întâi, să creeze o tensiune şi apoi, ca efect, să inducă o acţiune, un comportament. Această opţiune lingvistică este vizibilă în contextul politic analizat, în preajma campaniei pentru referendum-ul de pe 19 mai 2007, pentru demiterea preşedintelui Traian Băsescu: în discursul lui Mircea Geoană, preşedintele PSD, apare repetat imperativul impersonal „trebuie”, susţinut prin adverbul afirmativ „da” („*Da*, Parlamentul *trebuie* reformat! *Da*, *trebuie* luptat împotriva corupţiei! *Da*, *trebuie* o nouă Constituţie! *Da*, *trebuie* vot uninominal!”) şi întărit, în finalul discursului, prin alt imperativ: „*Spuneţi stop* Băsescu!”.

Emfaza, în limbajul social-politic actual, este pusă în lumină prin vastele *arii semantice* la care se apelează, ceea ce înseamnă o benefică nuanţare a vocabularului faţă de vechea limbă de lemn, dar şi accentuarea, prin repetiţie, a unei idei/ atitudini, cum ar fi: *corupţia* (*sărăcia*, *lipsa de perspective*, *corupţie, slăbiciune, control politic* – EVZ, 27.04.2007; *interesele de grup*, *oligarhie* – în discursul lui Traian Băsescu la mitingul din Piaţa Constituţiei, 22.04.2007); *riscul/ ameninţarea* (*victimele*, *teroarea*, *în stil mafiot* – EVZ, 26.04.2007; „Angajaţii sunt *anulaţi* ca persoane civile” – „Gândul”, 16.02.2007); *disimularea* („Tăriceanu *a pozat* multă vreme *în* om bun”, *să nu mai fie el însuşi*, *pare a fi* – EVZ, 26.04.2007; „[A. Păunescu] ne-*a păcălit* la televizor” – EVZ, 28.04.2007); *determinarea/ siguranţa* („*am decis* fără *niciun fel de rezervă*”, „*decizia*... pe care am *sprijinit*-o şi cu care dorim să fim *consecvenţi*” – EVZ, 27.04.2007). Şi mai uzată este *deprecierea* (cuvinte şi sintagme depreciative), menită să diminueze orice „statut”: „*balamucul* de la Bucureşti”, „Băsescu e doar un *muritor*”, „[M. Geoană] o *caricatură* social-democrată”, „*cocota* Hrebenciuc”, „biete *fantome*” (EVZ, 26.04.2007). Tot aici se integrează şi trimiterile livreşti cu tentă parodică, amintind în special de personajele lui Caragiale şi confirmând actualitatea lor: *marinel*, *marţafoiul*, *pristandalele*, *vax*, *Brânzoveneştii* (EVZ, 18.04.2007).

Un caz aparte în cadrul lexicului ce caracterizează discursul politic actual îl reprezintă *abrevierile*, mult mai numeroase decât în vechiul regim. Abrevierile reflectă, în primul rând, denumirea multelor partide politice care activează în contextul actual (PSD, PD, PNL, PRM, UDMR, PC etc.). Acestea sunt însoţite de noi creaţii lexicale spontane, de genul *pesediştii*, *peneliştii*, *peremiştii* etc, apărute ca urmare a abrevierii denumirii partidelor şi ale diferitelor instituţii şi organizaţii

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

politice, dar şi ca derivare de la aceste abrevieri. Tendinţa abrevierii cât mai multor cuvinte conduce la vehicularea unor clişee, reproduse mecanic, fără a fi explicate sau descifrate maselor. *Derivarea* este şi ea intens valorificată, dacă ne gândim la cuvinte precum verbul *secureşte*, substantivul *tembelisme* (EVZ, 18.04.2007) sau, o ultimă invenţie, *băsescituţia* (în „Gândul", 28.04.2007).

Fenomenul derivării cu prefixe este bine ilustrat prin sporirea productivităţii unor prefixe: *anti-* (*antidemocrat, antirevoluţionar, antidictatorial*), *contra-* (*contracandidat, contrareformă*), *pseudo-* (*pseudoştiinţă, pseudodemocrat*), *ex-* (*ex-securist, ex-premier*), *post-* (*postrevoluţionar, postceauşist*). Aderarea României la Uniunea Europeană a dat productivitate superioară prefixului *euro-* care, pe lângă contextele obişnuite (*euroalegeri, europarlamentar*), apare şi forţat (stilistic), cu efect voit (auto)ironic, denunţând doleanţa românilor de a fi văzuţi într-o lumină „europeană": este cazul *euromărţişoarelor* – pătrate reprezentând steagul albastru cu douăsprezece stele galbene despre care aflăm, din EVZ, 2.03.2007, că au fost în topul vânzărilor la Timişoara – şi, mai ales al *eurosrăchinilor* – nimic altceva decât găvane, copăi şi tăvi lucrate în Vâlcea şi cerute de ţări din Uniunea Europeană (aflăm din „Adevărul", 2.05.2007), dar care, comandate de europeni şi „binecuvântate" cu prefixul *euro-*, îşi capătă parcă un nou statut. Tot atât de productiv, dar nu doar în sfera politicului, ci în cadru social mai larg, este prefixul *super-* (*supercasă, supermaşină, superdistracţie, superpetrecere*), un clişeu care se pretează aproape la orice context – cu atât mai mult cu cât prefixul a devenit cuvânt autonom cu semnificaţie superlativă – fenomen izbitor îndeosebi în vorbirea tinerilor, o „modă" care maschează – sau poate demască – incultura, vehicularea cuvintelor goale, inconsistente, „forme fără fond".

2. Sintaxa

Câteva particularităţi sintactice, definitorii pentru limbajul social-politic actual, erau cenzurate în vechea limbă a ideologiei comuniste. Poate de aceea, din dorinţa de a sparge tiparele, au devenit pregnante astăzi şi, mai mult, marchează rigiditatea unui alt mod de manifestare lingvistică. O primă particularitate este *prezenţa deicticelor*, care, în vechea limbă de lemn, fie lipseau, fie erau reduse la opoziţia *noi-ei.* Françoise Thom vorbeşte despre absenţa deicticelor care dădea un aspect greoi cuvintelor în limba de lemn (Thom 1993: 43), aspect datorat îndeosebi monotoniei provocate de alternarea obsesivă a două pronume personale – pronumele *noi*, la persoana întâi plural, şi pronumele *ei*, la persoana a treia plural – evocând clar cele două „blocuri" aflate în permanentă „luptă", anume comunismul şi, rspectiv, reacţiunea. Este o separare care se păstrează şi în contextul politic actual, între putere şi opoziţie, cu acelaşi ton polemic, dar ea este completată de apelul la celelalte pronume şi, deci, de implicarea tuturor persoanelor, ceea ce face ca discursul actual să devină mai vioi, mai dinamic, nesfiindu-se să apeleze şi să abuzeze uneori de persoana întâi şi a doua singular. În categoria deicticelor intră, aşadar, persoana deictică (persoana întâi şi a doua sunt deictice „prin excelenţă"), spaţiul deictic (reprezentat prin pronume demonstrative şi adverbe deictice de loc)

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

şi timpul deictic (reprezentat prin adverbe deictice de timp), toate acestea alcătuind un *câmp indexical*[5].

În contextul politic actual se utilizează frecvent persoana întâi singular, prin pronumele *eu* sau prin desinența verbelor, intenția fiind afirmarea propriei persoane sau/ şi apropierea de publicul receptor: „Un prieten (...) *m*-a surprins cu o întrebare" (EVZ, 26.04.2007); „Nu voi trăda niciodată poporul!", „Voi face tot ce e bine pentru țară", „Nu voi abandona poporul român" (din discursul susținut de Traian Băsescu, pe 19 aprilie şi redat în EVZ, 20.04.2007). O afirmare aproape violentă a persoanei întâi o regăsim în paginile revistei *România Mare*, aspect la care vom reveni; exemplele abundă aici: „dacă alegerile din 2000 nu erau fraudate (...) iar *eu* deveneam preşedinte, nu s-ar fi ajuns la aceste proteste, pentru simpul motiv că *eu* şi echipa *mea* n-am fi îngăduit", „*Eu* sunt un om dintr-o bucată şi *am* curajul...", „*mă* felicit că, împreună cu colaboratorii *mei*, am luat decizia să-l ignorăm pe Traian Băsescu" (numărul din 6.04.2007). Pronumele personal de persoana întâi plural, *noi*, este utilizat în discursuri ca plural al autorității: „*Noi* am decis (...) decizia pe care *am luat*-o, în parlament, pe care *am sprijinit*-o şi cu care *dorim să fim* consecvenți" (EVZ, 27.04.2007). Pronumele la persoana a doua (personal şi de politețe), care nu apărea niciodată în vechea limbă de lemn, este valorificat acum, marcând simpatizarea cu auditorii („*Dumneata*, măicuță Anuța, *dumneata*, taică Vasilică, voi, cetățenii" – EVZ, 20.04.2007) sau acuzele exprimate fățiş („*te* comporți ca un spion în propria *ta* țară" – EVZ, 13.03.2007). După cum menționa Augustin (2003: 37–39), *expresiile complexe*[6] (verbele la persoana întâi şi a doua, care, pe lângă conținutul noțional, exprimă şi persoana care vorbeşte) sunt cele care alcătuiesc discursul, opunându-se *expresiilor simple* (persoana a treia a verbului). Persoana a treia este, de fapt, după Benveniste, „forma non-personală a flexiunii verbale" (Benveniste 2000: 239–244).

În discursul politic actual, se face referire la elementele deictice spațiale şi temporale, pentru o delimitare mai exactă a contextului: „*acest* Guşă!...de *joia trecută*, cea mai mare realizare politică a sa..." (EVZ, 24.04.2007); „Ceea ce constatăm *în clipa de față* este o ruptură a clasei politice româneşti de mersul firesc al istoriei" (*Intelectualii, în apărarea lui Băsescu,* 7.02.2007, www. ziare.com). În acelaşi scop, *construcțiile pasive şi imperative* nu mai încarcă discursul actual, preferându-se numirea/ demascarea persoanelor publice care inițiază o acțiune.

Se păstrează, însă, *modul imperativ* al verbelor, exprimând un îndemn şi o mobilizare a populației, cu deosebire în timpul campaniei electorale. Este cazul, menționat mai sus, al discursului lui Mircea Geoană („*Da*, Parlamentul *trebuie* reformat! *Da*, *trebuie* luptat împotriva corupției! *Da*, *trebuie* o nouă Constituție! *Da*, *trebuie* vot uninominal!", „*Spuneți stop* Băsescu!"). Tot Mircea Geoană este cel care, în alt discurs, difuzat pe canalul TVR 1, pe data de 4 mai 2007, apelează la imperative, cărora le urmează aglomerări de substantive, cu rezonanță de clişeu: „*Să*

[5] Sintagma, care apare la Karl Bühler, este dezvoltată şi de Ch. Fillmore, J. Lyons, etc., în lucrări despre deixis.

[6] Augustin explică faptul că expresia complexă „semnifică [în acelaşi timp] şi persoana care vorbeşte. Prin aceasta, ea este susceptibilă de a fi adevărată sau falsă, căci poate fi atât negată, cât şi afirmată".

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

redăm onoarea politicii româneşti!", „*Să reclădim* încrederea românilor!", „*Să arătăm* că putem să avem în conducere oameni de care să fim mândri că ne reprezintă!".

Imperativul se combină, de cele mai multe ori, cu *sloganurile şi lozincile* scandate, mai variate faţă de cele ale vechii ideologii, atât de reliefate şi parodiate în antiutopii. Exemplele sunt numeroase şi în această privinţă, mai ales în contextul agitaţiei generate de campania pentru suspendarea preşedintelui Traian Băsescu: „Băsescu cinci minute, Geoană preşedinte!", „Marinarul dictator să se-ntoarcă pe vapor!", „Băsescu pentru noi este Ceauşescu doi!" (mitingul de la Craiova, 27 aprilie 2007); „Parlamentul ne vrea în Congo!", „Băsescu nu ceda – tinerii sunt de partea ta!", „Parlamentul României – ruşinea Europei!", „Jos Tăriceanu!", „Băsescu e cool!", „Noi am votat, ei au suspendat" (miting în piaţa Constituţiei, 22 aprilie 2007).

3. Stilul

Dacă limba de lemn a ideologiei comuniste suferea de lipsa stilului individual şi de manifestarea unui stil „colectiv" rigid şi impersonal, pus exclusiv în slujba vehiculării unor idei la fel de rigide, destinate să „lezeze" gândirea şi să inducă automatisme verbale şi de comportament, stilul ce caracterizează discursul politic actual cunoaşte variante individuale, renunţând la generalitate şi uniformizare. Mai mult decât atât, există tendinţa de impunere a stilului propriu – ca o confruntare pentru supremaţie – fiecare politician intenţionând să-şi mediatizeze propria manieră de discurs. Am remarcat, consultând o gamă largă de reviste şi ziare, că o modalitate de cucerire a adepţilor este *tonul patetic*, apelând la afectivitatea şi mizând pe sensibilizarea publicului: „campania populistă (...) va miza mult pe *emoţii*", „invocă *nevoia de linişte*" (EVZ, 27.04.2007). Alteori, acelaşi ton se vrea un semnal de atenţie către cetăţean („Ai priceput, *prietene*, de peste mări şi ţări?" – EVZ, 26.04.2007) sau urmăreşte ca efect o ripostă din partea receptorului, concomitent cu sancţionarea politicului („Dumneata, *măicuţă* Anuţa, dumneata, *taică* Vasilică, voi, cetăţenii acestei naţiuni!, „Pe tine, *românule cinstit*, te vor strivi" – EVZ, 20.04.2007; „Ce viteji erau până atunci, *mamiţo*! (...) Ce frumos le stătea, *ţaţo!* (...), Unde pui, *soro*" – EVZ, 18.04.2007).

O altă dominantă a discursului politic actual ar fi tendinţa de *argumentare* „prin lipsă de argumente", anume crearea impresiei de credibilitate prin trimiterea la nişte argumente insuficient explicitate sau chiar nefondate: „ţinând cont de *o seamă de factori*" – premierul Călin Popescu Tăriceanu se referă aici la motivele pentru demiterea preşedintelui, fără a expune, însă, niciunul – (EVZ, 27.04.2007); „mi-a venit *ceva* în minte, în afara *câtorva* probleme de *o anumită importanţă*, dar care mai depind şi de alţii" (un consilier judeţean din Vaslui, vorbind de iniţiativele sale, în JN, 2.03.2007).

Cea mai solicitată sursă din care se alimentează discursul politic actual este întruchipată de *figurile de stil,* cu deosebire *metafora*; o amprentă stilistică ce constă în „literaturizarea prin apelul la figuri de stil"[7]. Astfel, opoziţia, în cazul suspendării preşedintelui Traian Băsescu, este asociată cu *Răul*, numărul *322* căpătând conotaţii

[7] Doamna Andra Vasilescu, coautor al noii ediţii a *Gramaticii limbii române*, vorbeşte – într-un interviu pentru „Jurnalul Naţional", din 12 aprilie 2006 – despre transformările dialogului social în societatea românească după 1989.

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

de-a dreptul malefice; propaganda PSD este ca o *maşină* care „încă nu a ruginit", popoarele aspiră la „*inima* Uniunii Europene" („Gândul", 28.04.2007); Adrian Păunescu este acuzat ca fiind un „*vătaf* necinstit" care a strâns „*tribut* de tot felul" sau ironizat, „*bardul* cu pricina" (EVZ, 28.04.2007). În alt articol, metafora demască şi acuză, în acelaşi timp: Traian Băsescu „vrea să scuture *scena* de *rugină*", în timp ce împotriva lui s-au coalizat „personaje care sunt *însăşi definiția răului*"; Ion Iliescu este „b*ântuit* de trecutul lui" şi „a patronat *Marele Jaf Național*", protejând „*mafia* zidită temeinic de *ucenicul* său Adrian Năstase"; Mircea Geoană „s-a înfundat în *mocirla* vorbăriei goale, a *intoxicărilor* de tip Vadim, a *gogoşeriei politice*"; Corneliu Vadim Tudor este „rătăcitul național" (EVZ, 26.04.2007). Alte metafore sunt utilizate ca etichetă: „*haiducii* majorității parlamentare", „*războinicii* de carton" (EVZ, 20.04.2007).

Prin *hiperbolă*, se sancționează – nu fără o evidentă ironie – corupția, comportamentul cameleonic, relele intenții: Adrian Păunescu „a înălțat *ode cosmice prea-iubiților* Nicolae şi Elena" în „cenaclul *proslăvirii marelui* bărbat şi a femeii *legendare*" (EVZ, 28.04.2007); publicul este „înşelat amarnic", dar se aşteaptă de la el să gândească rațional şi să spună „NU într-un procent *zdrobitor*" la referendum (EVZ, 20.04.2007); parlamentarii țin „discursuri *fulminante*", care ar trebui să-l „*paralizeze* de teamă" pe preşedinte (EVZ, 18.04.2007). Chiar discursul preşedintelui suspendat este văzut ca o „*deraiere* transmisă pe toate posturile tv" (JN, 6.04.2007), totul devenind un „*marasm* istoric" sau un „*coşmar* istoric" (*Intelectualii, în apărarea lui Băsescu,* 7.02.2007, ziare.com).

Concluzionând, am plasat limbajul social-politic actual între clişeu şi o nouă „limbă de lemn", întrucât trăsăturile sale nu sunt stabile sau uşor identificabile; este un compartiment aflat încă – deşi după două decenii de tranziție – în faza tatonărilor, a experimentului lingvistic, a combinației haotice de informații. Nu cred că această dezorientare poate fi acuzată, dată fiind „amorțirea" – lingvistică şi ideologică – de jumătate de secol, care s-a infiltrat în conştiințe şi în reflexele vorbirii, dar nici scuzată, pentru că nu depăşeşte ceea ce ar fi trebuit să fie o perioadă intermediară, de limpezire şi înnoire a expresiei (de altfel, o revigorare este încă aşteptată în toate compartimentele vieții sociale). Ne-am propus să identificăm particularitățile limbajului social-politic actual, distingând noile tendințe de reminiscențele ideologiei comuniste, care încă invadează discursul, mergând spre o analiză, bazată pe cercetarea atentă a unor ziare („Evenimentul Zilei", „Jurnalul Național", „Gândul", „Adevărul"), care să puncteze trăsăturile acestui limbaj, la nivel lexical, sintactic, stilistic, prin raportare la vechea limbă de lemn.

Bibliografie

Lucrări de referință

Augustin 2003: Augustin, *De dialectica*, traducere, introducere, note, comentarii şi bibliografie de Eugen Munteanu, ediția a II-a, revizuită, Bucureşti, Editura Humanitas.

Austin 2005: J.L. Austin, *Cum să faci lucruri cu vorbe*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Benveniste 2000: Emile Benveniste, *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, Bucureşti, Editura Universitas.

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)

Cesereanu 2003: Ruxandra Cesereanu, *Imaginarul violent al românilor*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Coşeriu 1992–1993: Eugen Coşeriu, *Prelegeri şi conferinţe (1992-1993)*, Iaşi.
Gerstlé 2002: Jacques Gerstlé, *Comunicarea politică*, Iaşi, Editura Institutul European.
Pailliart 2002: Isabelle Pailliart (coordonator), *Spaţiul public şi comunicarea*, Iaşi, Editura Polirom.
Pleşu 1996: Andrei Pleşu, *Chipuri şi măşti ale tranziţiei*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Slama Cazacu 2000: Tatiana Slama Cazacu, *Stratageme comunicaţionale şi manipularea*, Iaşi, Editura Polirom.
Slama Cazacu 2005*:* Tatiana Slama Cazacu, *Cine nu doreşte o bună comunicare în limba română?*, în *Deceniul iluziilor spulberate (Memorial în eseuri)*, Bucureşti, Editura Capitel.
Thom 1993: Françoise Thom, *Limba de lemn*, Bucureşti, Editura Humanitas.

Corpus (ziare şi reviste)

„Evenimentul Zilei" (EVZ), „Jurnalul Naţional" (JN), „Gândul" (G), „Adevărul" (A), „România Mare" (RM), „Academia Caţavencu" (AC).

The New *Wooden Language* of Political Discourse

The new *wooden language* that defines the actual political discourse makes use of stereotype formulae as it obsessively repeats some words/ expressions until they become meaningless. This is the inevitable effect of a manner of speaking, that of using "latest fashion terms" in political discourse, on the one hand, and in ordinary speech, on the other hand, both aspects proving a lack of culture and the spreading of bare forms. Appart from this rigid language reflected in the actual political discourse and in the unjustified adoption of foreign words, remains of a *wooden language* can still be identified today in linguistic violence and emphatic nationalist discourse. On the other hand, there is the reverse phenomenon of a rebellious attitude and anti-stereotype position, also sustained by mass-media.

Iaşi, România

BDD-A936 © 2010 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:04:38 UTC)